

तृतीय वर्ष सत्र ५
लोकसंख्या भूगोल GC-501

गृहपाठ प्रश्न

प्र.१ लोकसंख्या भूगोलाची व्याख्या सांगून स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा. (गुणः १५)

प्रस्तावनाः लोकसंख्या भूगोलाचा मानवी भूगोल या शाखेमध्ये अभ्यास केला जातो . लोकसंख्या भूगोल म्हणजे मानव व त्याच्याशी निगडित असलेल्या सर्व घटकांचा अभ्यास होय .

मुद्देः लोकसंख्या भूगोल व्याख्या - ग्लेन् टी . ट्रीवाथा, जॉन क्लार्क, विल्बर झेल्लिस्की, वेजुइ गारनियर, ग्रेय पीटर आणि रॉबर्ट लारकीन, मेलेझीन . स्वरूप - परिवर्तनीय , मानवकेंद्रीत , सामाजिक , सैधांतिक, व व्याप्ती

प्र.२ जगातील विविध धर्म प्रणालींची माहिती लिहा. (गुणः १५)

प्रस्तावनाः जगामध्ये विविध धर्मप्रणालींचा उदय झाला आहे . त्यापैकी हिंदू, बौध्द, इस्लाम, यहुदी, ख्रिश्चन, शिंटो हे प्रमुख धर्म प्रचलीत आहेत .

मुद्देः हिंदू- उदय, सांस्कृतिक घटक व प्रथा, पध्दती, बौध्द- उदय, सांस्कृतिक घटक व प्रथा, पध्दती, इस्लाम- उदय, सांस्कृतिक घटक व प्रथा, पध्दती, यहुदी - उदय, सांस्कृतिक घटक व प्रथा, पध्दती, ख्रिश्चन- उदय, सांस्कृतिक घटक व प्रथा, पध्दती, शिंटो- उदय, सांस्कृतिक घटक व प्रथा, पध्दती .

प्र.३ पुढील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही २) (गुणः १५)

१ . लोकसंख्येचे विविध घटक स्पष्ट करा .

प्रस्तावनाः लोकसंख्या भूगोल हे मानवाला केंद्रित करून अभ्यास करणारे शास्त्र आहे . लोकसंख्येची सविस्तर माहिती ही विविध घटकांद्वारे मिळवता येते .

मुद्देः लिंग गुणोत्तर व रचना, वय रचना, वय विश्लेषणचे पध्दती, आर्थिक घटक

२ . लोकसंख्या संक्रमण सिध्दांत स्पष्ट करा .

प्रस्तावनाः लोकसंख्येचा अभ्यास करताना विविध सिध्दांतांचा संदर्भ घ्यावा लागतो . शास्त्रज्ञांनी लोकसंख्येविषयी विविध सिध्दांत मांडले आहेत .

मुद्देः लोकसंख्या संक्रमण सिध्दांत - आकृती, पाच टप्पेः १ . अतिशय स्थिर, २ . सुरुवातीच्या काळात विस्तारणारा, ३ . नंतरच्या काळात विस्तारणारा, ४ . अत्यंत कमी बदल दर्शवणारा, ५ . जन्मदरात घट व शून्यवाढ दर्शविणारा

३ . लोकसंख्येच्या वितरणवर परिणाम करणा-या प्राकृतिक घटकांची माहिती लिहा .

प्रस्तावनाः लोकसंख्येवर परिणाम करणा-या विविध घटकांमध्ये प्राकृतिक घटक हा एक महत्त्वाचा घटक आहे .

मुद्देः प्राकृतिक घटक - भूरूपे, भूउठाव, हवामान, मृदा, जल, आपत्ती

४ . साक्षरतेचे महत्त्व स्पष्ट करा .

प्रस्तावनाः लोकांना लिहिता व वाचता येणे व त्याचा अर्थ समजणे म्हणजे साक्षरता होय .

मुद्देः साक्षरता - व्याख्या, साक्षरता महत्त्व

प्र.४ टिपा लिहा. (कोणतेही २) (गुणः १५)

१ . लोकसंख्या भूगोलाचे दृष्टिकोन

प्रस्तावनाः लोकसंख्या भूगोलाचे मूळ मानव संबंधीत असल्याने सुरुवातीस मानवाच्या इतर घटकांचा विचार करून लोकसंख्या भूगोल हा विषय रचण्यात आलेला आहे . शास्त्रीय पध्दतीने अभ्यास करताना काही दृष्टिकोन लक्षात घेतले जातात त्यामुळे विषयाला महत्त्व प्राप्त होते .

मुद्देः पध्दतशीर दृष्टिकोन, अभिक्षेत्रीय दृष्टिकोन, आर्थिक दृष्टिकोन, वस्ती दृष्टिकोन, स्थलांतर दृष्टिकोन

२ . जपानची वृध्दांचे लोकसंख्या

प्रस्तावनाः लोकसंख्या ही एक संपत्ती असून देशाच्या संरक्षणासाठी अत्यंत महत्त्वाची बाब आहे . पण अति लोकसंख्या ही देशाची समस्या होण्याचे कारणही होऊ शकते .

मुद्देः जपानची वृद्धांची लोकसंख्या- जपान देश, लोकसंख्या, जपानचा प्राकृतिक विस्तार, समस्या, जमिनीचा प्रकार, उदरनिर्वाहाचे साधन .

३ . जगातील विविध भाषा

प्रस्तावनाः जगामध्ये विविध भाषा बोलल्या जातात, स्थानिक व राष्ट्रीय भाषा दिसून येतात .

मुद्देः भाषा- स्थानिक भाषा, लिपी, राष्ट्रीय भाषा, जगातील विविध भाषा

४ . माल्थसियन सिध्दांत

प्रस्तावनाः लोकसंख्येवर निरिक्षण करून विविध सिध्दांत मांडले गेले . लोकसंख्येतील भूतकाळ व वर्तमानकाळातील बदलांचा विचार करून सिध्दांत तयार केले जातात .

मुद्देः माल्थसियन सिध्दांत - लोकसंख्या विकासाचे सिध्दांत, मुख्य दोन घटक- १.अन्नाची गरज, २.दोन लिंगांमधील महत्त्वाकांक्षा जी अपरिपक्व, नैसर्गिक विधीची आणि विरोधी भावाची आहे .

प्र.५ क्षेत्रिय कार्य - भारताच्या लोकसंख्येवर विविध घटकांच्या झोण-या परिणामांची सविस्तर माहिती लिहा . (गुणः२०)